

DOMOVINA

Stev. 10.

V Ljubljani, 5. aprila 1918.

Leto I.

Dež. odbornik dr. Karel Triller:

Križev pot ljudskošolskega učiteljstva v kranjski deželi.

V zadnjih tednih so vzbudili v širši javnosti splošno pozornost obupni klici našega ljudskošolskega učiteljstva za pomoč in rešitev iz uprav neznozne bede. Marsikomu, zlasti izven naših deželnih meja, se je zdela naravnost neverjetna slika, ki jo je podalo učiteljstvo javnosti o svojem več kot obupnem položaju in zato sem radevolje ustregel želji uredništva »Domovine«, naj podam primerno pojasnilo o zagonebnem stališču in postopanju krušnega očeta ljudskošolskega učiteljstva, t. j. deželnega odbora.

Kranjska dežela je uživala že pred vojsko dolga leta žalostno slavo, da ima v celi Avstriji najslabše plačano učiteljstvo. Boj za izboljšanje gmotnega položaja tega važnega kulturnega činitelja je tvoril eno najpomembnejših nalog narodno-napredne manjšine v deželnem zboru; toda več let se je razbijal ves trud ob strankarskopoličnih pomislekih večine deželnega zbora, ki jo je vodil sedanjí glavár dr. Sustersič. Šele takorekoč neposredno pred izbruhom svetovne vojne, t. j. v zimskem zasedanju deželnega zbora leta 1913/14. se je večina navidezno vdala splošnemu pritisku in je predložila ter tudi sprejela zakonski načrt, ki je vseboval za takratne razmere precej izdatno regulacijo učiteljskih plač.

Dejal sem, da se je večina pravzaprav le navidezno vdala, zakaj vezala je regulacijo plač nerazdružljivo na istočasno sprejetje novega zakonskega načrta o šolskem nadzorstvu, ki je pa bil v takem navskrižju z državnim šolskim zakonom, da je bilo že v naprej izključeno cesarsko odobrenje, na kar smo napredni poslanci v deželnem zboru z vsem poudarkom opozarjali. No, navzlic temu smo upali, da se bo dala v tem pogledu naknadno doseči med vlado in deželo kaka poravnava in poglavitna stvar za učiteljstvo je bila, da se je sprejel v deželni proračun za leto 1914. dotični višji izdatek 370.000 K, oziroma prišteveši začasne draginjske doklade itd., v celotnem iznosu 514.924 K. V prvi vrsti v pokritje tega višjega izdatka je država dovolila deželi posebno visoke preodkaze iz davka na žganje; vrhu tega je pa večina tudi izredno povišanje deželnih doklad (na državno užitnino od 40% na 145%, na direktne državne davke od 40% na 55%, oziroma 75%) utemeljevala poleg drugih izrednih izdatkov tudi s povišanjem učiteljskih plač.

Stoji torej dejstvo, da si je dežela preskrbela za nameravano regulacijo učiteljskih plač naravnost bogato kritje, katero bi bilo tudi v vojnem času in vse do danes (to bodi še posebej naglašeno) povsem zadoščalo.

Toda zgodilo se je to, pred čemer smo mi napredni kvaražugoni vnaprej svarili — zakon o šolskem nadzorstvu ni bil potrjen in z njim je padla po sklepu deželnozborske večine tudi prepotrebna regulacija učiteljskih plač. Najusodnejše pa je bilo, da je ta čas izbruhnila svetovna vojska in onemogočila, ker je bil deželni zbor zaključen, vsako še pravčasno popravilo na učiteljstvu storjenega greha. Učiteljstvo je torej vstopilo v vojsko s starimi, že tačas beraškimi mirovnimi plačami, kranjska dežela pa je izterjala od države in od davkoplačevalcev že leta 1914. na račun neizvršene regulacije učiteljskih plač nad 400.000 kron ter ta denar

Piščalke te se veselé
le pujski, osli in kozé,
kot tu na sliki vidi se.

Saj milo piska, žvrgoli
»Resnico« jim pod nos moli,
a vere vanj še tukaj ni.

Še kače, krave in kozé
bodo pred njim pobegnile,
»Resnice« naveličane.

vtaknila kratko in malo v žep. Istotako je kranjska dežela tudi v letih 1915., 1916. in v prvi polovici 1917. prihranila na ta način, — tudi če odbijemo vse vojne draginjske doklade, katere je učiteljstvu izplačevala, in če ne vpoštevamo, da bi se tem izrednim dokladam tudi ob izvršeni regulaciji spričo strahovito naraščajoči draginji ne bila smela in ne bi mogla popolnoma izogniti, — na leto še vedno lepe stotisočake.

Naj se mi ne ugovarja, da dežela državnih predkazov od davka na žganje za zadnji dve leti v proračunjeni visokosti še ni prejela izplačanih. Zgoraj navedene ogromno povišane doklade je vsekakor prejela tudi na račun kredita za regulacijo učiteljskih plač in kar jej je država dolžna, bo tudi plačala.

Vsekakor je torej jasno in to smelo trdim, da je dežela prejela v gotovini in prihranila vsled ponjeni lastni krivdi preprečene regulacije učiteljskih plač od leta 1914. do danes lepe stotisočake, oziroma z drugimi besedami povedano, da je ogromno svoto ostala učiteljstvu dolžna!

S tega stališča je presojeti postopanje večine deželnega odbora, o katerem hočem sedaj izpregovoriti. Do meseca julija 1917 je ta večina postopala z učiteljstvom slej ko prej tako, kakor postopa trdosrčna mačeha z najbolj obsovanim otrokom. Dočim je sicer gospodarila in gospodarila še v imenu deželnega zbora z deželnimi dohodki, torej z milijoni, brez proračuna in računa, kakor pač ve in zna in dočim je dovoljevala ostalim deželnim uslužbencem po vsej pravici primerne vojne draginjske doklade, ne da bi vprašala, če je za nje dano pokritje ali ne, treba je bilo tej večini za učiteljstvo takorekoč iz rok iztrgati vsak vinar draginjske doklade in to iz kapitala, ki ga je bila in

je dežela učiteljstvu dolžna. O raznih nepričakovanih vojnih dohodkih dežele in njih misteriozni uporabi v svrhe, ki nimajo z deželno kulturo niti z daleka toliko stika, kakor ljudska šola, za danes in na tem mestu niti ne govorim.

Tak je bil križev pot kranjskega učiteljstva za gmotni obstanek do julija meseca preteklega leta 1917. Težak, toda še davno ne dopolnjen! Zakaj solnčni žarek, ki je ta čas zasijal, se je čez kratkega pol leta zopet skrčil za temnimi oblaki... Meseca julija p. l. je namreč kazalo, da je zlasti deželni glavár našel svoje srce za bedo ljudskošolskega učiteljstva. V koliko je na to presenetljivo in razveseljivo dejstvo vplivala takratna politična kriza v taboru S. L. S., ki je pretila prepoditi vse tej stranki zvesto učiteljstvo v Krekov tabor, tega ne morem presoditi. In tudi morebitnega vpliva drugega dejstva ne, da je namreč slučajno v ravno istem času sprejel državni zbor resolucijo, s katero se je obljubila deželam za draginjske doklade učiteljstvu izdatna državna pomoč.

Dobro še pa spominjam, da je v dotični seji deželnega odbora deželni glavár s posebnim poudarkom naglašal, da učiteljska beda ne prenaša nobenega odlašanja več, pa makar da bi bilo treba povišati deželne doklade. In predlagal je vsemu učiteljstvu nove draginjske doklade, odgovarjajoče doklad, ostalih deželnih uslužbencev. Deželni odbor je predlogu soglasno pritrdil, in moje spoštovanje do večine se je takrat dvignilo po dolgem času zopet izredno visoko. Pa žalibog ne za dolgo časa! Ko je vlada decembra meseca odredila, da se ima tisti prispevek 70 milijonov (na Kranjsko je odpadlo okroglo 1.070.000 kron) razdeliti med učiteljstvo kot enkratni prispevek, ne da bi dežele imele pravico, odračunati si že izplačane draginje

ske doklade, tedaj je bil kranjski deželni odbor silno užaljen, češ: Ogoljufani smo! In beg učiteljstva iz nove Susteršičeve stranke je bil ta čas tudi že gotov. V seji, katera se je sklicala previdoma v moli pravočasno sporočeni uradni odsotnosti, je sklenil deželni odbor, da s 3. januarjem 1918 ustavi učiteljstvu sploh vsako vojno draginjsko doklado, češ, da je draginjska doklada stvar države. In tako se je zgodilo, — zakaj moj, v prihodnji seji stavljeni predlog, naj se draginjske doklade vsaj predjuma in brez preludica za stališče dežele nasproti državi izplačujejo vnaprej, je padel pod klop.

Danes v četrtem letu svetovne vojske, ko so se vse življenske potrebščine podražile od 500 do 1000% in več, je torej kranjsko učiteljstvo, izvzemši malenkostni, šele po dolgem moledovanju milostno izplačani enkratni državni prispevek, nakazano na tisto beraško predvojno plačo, ki že tačas ni zadoščala za količnik dostojno življenje, danes pa je naravnost srednjeevropski škandal. Vsak boljši hlapec in dninar je danes mogočen gospod napram ljudskemu, v zvezi službi osivelemu učitelju in rodbinskemu očetu, napram provizorični učiteljici z njenimi mesečnimi 84 kronami (vštevši mirovno draginjsko doklado!), pa je zadnja gorska pastarica prava baronica.

Naj se mi ne oporeka, da je »v teku radikalna pomoč vsled znanega sklepa državnega zbora. Prvič od upanja še nihče ni bil sit in drugič je pot do te pomoči žalibog še zelo dolga. Kakor znano, je državni zbor sklenil, da k novim draginjskim dokladam ljudskemu učiteljstvu doprinašaj država 70% in dežela 30%, dočim vlada stoji neizprosno na stališču 50% — 50% in drugega sklepa noče predložiti cesarski potrditvi.

Meni, mimogrede povedano, ni bilo simpatično, da je predlog 70% do 30% izšel ravno iz vrst kranjskih poslancev, ker je predlagatelj prevzel s tem naše in na svojo stranko neprijetni očitek, da je zadevo zavlekel na kvar učiteljstvu. Stvar bo morala sedaj še v gosposko zbornico, potem pa zopet nazaj v poslansko — skratka, vlekla se bo tudi v najboljšem slučaju dlje časa, nego more razmere prenašati mučeniško kranjsko učiteljstvo.

Sicer je pa ta boj med vlado in deželami prava avstrijska posebnost in nov dokaz za nesmiselnost drage dvojne uprave. Davkoplačevalce prav malo zanima, bodo li morali plačevati dotično potrebščino kot državni ali deželni davek. Učiteljstvo pa ima zopet tisti bridki občutek, da ima nad seboj dva gospodarja, kadar gre za izpolnjevanje dolžnosti in da v kranjski deželi z vsjo vneemo in v najlepši slogi vihtita nad učiteljem — grešnikom svoj neizprosni bič Kaltenegger in Lampe, dočim se najraje skrijeta oba, kadar gre za pošteno plačilo poštemu delu.

Kranjsko učiteljstvo ne more več čakati. Če pa opeša, če izgubi pri najtrdnjši volji (in to voljo z visokim spoštovanjem občudujem) še fizično zmožnost za izpolnjevanje svojega poklica, potem bo škoda za narod velikanska. Nikdar še ni bila naša mladina izpostavljena takim nevarnostim, kakor v teh časih splošne demoralizacije. Gorje nam, ako odpove še učiteljstvo v šoli in izven nje! Če že naša deželna vlada živi kakor na luni in ne vidi te grozote, potem je tem nujnejša dolžnost, da stopi na plan nova deželnozborska večina; upam, da je v tem najnujnejšem vprašanju dana! Če kratkega zasedanja deželnega zbora ni mogoče doseči, naj se v posebnem zborovanju deželnozborskih poslancev večine izvije deželnemu odboru iz rok puhli izgovor, da je vezan na zastarele sklepe deželnega zbora. Voljo naroda, najsilnejše zahteve pravičnosti in človečnosti naj izvrši — ali naj pa gre, kar bi bilo morda še itak najboljši in tudi brez vsake škode za deželno avtonomijo. Zakaj volja dveh oseb in dveh senc še davno ni deželna avtonomija.

Naši Nemci so kulturni narod. Leta 1905 je bila opljuvana v Ptuj slovenska žena, ker je zahtevala za svojo slovensko dečo slovensko šolo; leta 1914 pa so pljuvali v Ptuj, Mariboru in v Gradcu na one naše mučenike, ki so morali kot nedolžne žrtve najpodlejših nemških denuncijacij v ječo. In vidite, prijatelji, iz teh nemških pljunčkov se je rodila — jugoslovanska deklaracija!

Deželni poslanec dr. Triller na manifestačnem shodu v Školji Loki dne 10. marca 1918.

Tabori.

Veliki tabor v Žalcu nas je spomnil dogodkov pred 50 leti: takrat so se začeli slovenski tabori, ogromna narodna politična ljudska zborovanja pod milim nebom.

L. 1848. so Čehi prvi odklonili volitve za Frankfurt, so rešili Avstrijo nemške odvisnosti, in Čeh Palacky je bil mož, ki je izrekel za Avstrijo rešilno besedo. Mi na jugu smo se pridružili Čehom v politiki in smo jih posnemali v ustanavljanju čitalnic, prirejanju besed ter gojitvi gledališča.

Madžari pa so začeli revolucijo proti Avstriji in dinastiji. Hrvati z Jelačićem so šli proti Madžarom ter so rešili Dunaj; priti so morali tudi Rusi na pomoč, da so ukrotili Madžare ter rešili dinastiji pol cesarstva.

V plačilo za vse te usluge so dobili slovenski narod Bachovo ministrstvo, ki je z nasiljem germaniziralo državo ter polnilo ječe z najboljšimi možmi. Zatiranje narodnosti in kruto ponemčevanje se je zaključilo za enkrat z vojno z Italijo l. 1860, kjer smo

doživeli poraz za porazom. Nato se je začel spor na severu zaradi Šlezvika-Holsteina: Avstrija je pomagala s svojo vojsko, a ni ničesar dobila. Zato je prišlo do vojne l. 1866, v kateri so Prusi zmagali pri Kralj. Gradcu, pomandrali vso severno Češko in zasedli Prago. Z lepaki v nemškem in češkem jeziku so Prusi Čehom obetali prijateljstvo, zavezništvo, združitev Češke in Morave, češ da je prišel tudi za Čeha trenutek, ko morejo kakor Madžari uresničiti svoje narodne želje.

Kaj pomeni taka obljuba za narod, ki je imel некоč svoje kraljestvo in svoje kralje — si more vsak misliti. Toda Čehi so odklonili te nemške obljube in so ostali zvesti Avstriji, Madžari, ki so se bojevali na strani Prusov, so vedeli, da je prišel njih čas. Avstrija je bila premagana in Madžari so prišli na Dunaj, kjer so zahtevali vse: svoje kraljestvo.

Tako je nastala sedanja avstro-ogrška monarhija (dualizem). Razmerje obeh polovic se je uredilo po nagodbi.

Noben narod ni bil z dogovorom iz leta 1867. huje prizadet, kakor Čehi. Vsak članek dogovora se je dotikal njih najbolj občutnih točk. Brezvestnim in brezobzirnim gospodarjem so bili izročeni njih bratje Hrvati, Srbi in posebno Slovaki, ki so vkljub svojim neurejenim razmeram tvorili vendarle nekako njih rezervo. Slovani so bili prisiljeni, da postanejo orodje tuje politike, ki je niso marali . . .

Čehi so takoj zapazili nevarnost, ki jim je pretla. Imeli so iste zgodovinske pravice, kakor Madžari, dvakrat so rešili državo — in za zahvalo niso dobili ničesar, dočim so Madžari, ki so l. 1848. in 1866. hoteli razbiti Avstrijo, prejeli svojo državo.

Tako so mogli Madžari na eni strani in Nemci na drugi uničevati Slovane. Nova ustava je bila razglašena 21. decembra 1867. in se imenuje »decemberska« . . .

Na čelo avstrijske vlade je stopil Saksonec — Beust, ki je rekel, da je treba »Slovane pritisniti na steno«. In res so jih začeli pritiskati. Čehi so se ozirali po pomoči; hoteli so, da bi Evropa vedela, kaj se godi.

Prijatelj v Franciji Louis Leger je začel pisati o Čehih. Istega leta sta odšla Rieger in Palacky na slovansko razstavo v Moskvo (1867). Rusi so pisali o čeških razmerah — naša vlada pa je zato pritiskala še huje. Avstrijskim Nemcem je pač zaradi pruske zmage le še bolj zrastel greben. Imeli so v Nemčiji oporo: vsa sredstva so porabili, da bi nas uničili. Na Češkem je postal komandant baron Koller, ki je mislil, da so zakoni le — prazne besede.

Vid:

Sršeni.

Če dandanès poveš resnico,
pripelje jezik te v temnico;
če migneš morda le z mezinem,
pa že postrežejo ti s svincem;
če tožiš bol, koj ti zljajša
s tem, da se te — za glavo skrajša.
— A da se nič ti ne zgodi,
vpilj »živio«, — trpi in — umri!

Hude smo čase doživeli,
skrb muči nas, glavé nam beli;
križ težki vojni rame žuli,
srce boli, želodec kruli.
Nič ni za v pipo, nič za v lonce,
a vojne noče biti konec.

Da človek bi se vsega rešil
želodec in srce utešil,
posvetnih vseh skrbi otrésel,
vrv vzal bi ter bi se — obesil.
— A kaj, ko moč kupiti ni
še niti ne, kaj še vrvi,
papirnata pa ne drži!

Vojna je »gospodom« molzna krava,
ljudstvo, uboga para, pa je trava,
ki jo nenasična ta pošast
žre in tira celi svet v propast.

Milijone v vojni tej jih že požrl je grob,
milijone v zrak je že izbljuval top,
z milijoni žepe mnogi so si napolnili,
milijoni so blago in žitje izgubili . . .

Ob mejah se državnih sklepa mir,
veselja vendar pravega nikjer . . .
Kako prijatelj se pravice
naj veseli — krivice?

»Lahko podreti trhlo je drevo,
ki sok življenjski so mu zjedli črvi!«
— Tako z zasmehom ljudstvo govori,
ko mir se je podpisal prvi.

Lepo pri nas je, kot nikjer:
Vsak dan opoldne in zvečer
je za menažo — repa,
in Janez jo natepa.

In ko se sprazni repni hram,
se, čast Bogu, ni bati nam:
Na vrsti bo — korenje!
— Ha, to vam je življenje!

Izdajice.

Kdor v teh važnih časih narod svoj razdvaja,
on svoj dom in rod sovražniku izdaja!

Kdor razdor in spor med ljudstvo naše trosi,
vreden ni, da zemljica ga rodna nosi!

Vreden ni, da solnce božje ga obsije
on zasluži, da ga strela z jasnega ubije!

Kdor prodaja domovine svete interese,
ker se žep mu polni, ker tako mu nese,

in naj bo kdorkoli, če obritega prav lica,
je izvržek ljudstva, podla izdajica!

Kdor ni z nami, ta je zoper nas!
Narod s studom pljune mu v obraz!

V vse šole je bila uvedena nemščina, v uradih se je to razumelo samo po sebi. Mnogo listov je bilo ustavljenih, drugi so bili obsojeni na globo po 10.000 in še več. Skoraj vsi časnikarji so bili zaprti. Prepovedani so bili vsi shodi in vsako zborovanje. V gledališču se niso smele peti niti češke pesmi! Šest dam, ki so položile venec na belogorsko bojišče, je bilo obsojenih v ječo. Ječe so bile tako polne Slovanov, da ni bilo v njih več prostora. Samo v Pragi je bilo obsojenih 144 ljudi na 92 let ječe — vsega skupaj je bilo nad 700 oseb policijsko obsojenih.

To vse se je godilo v času, ko se je češki narod pripravljal, da položi temelj svojemu gledališču, kulturnemu središču ob Vltavi v Pragi.

Proti temu preganjanju se je vzbudil odpor v narodu. Ljudje so se začeli zbirati — kljub vsem prepovedim. Novo liberalno »meščansko« ministristvo Auerspergovo je moralo dovoliti večje svoboščine glede društev in zborovanj. Nastali so veliki ljudski tabori pod milim nebom. Prvi češki tabor je bil v podnožju gore Rip (10. maja 1868). Rip je gora, o kateri govori stara povest, da je na nji obstal stari vodja Čeh, ki je privedel narod v deželo in je rekel: »Tu ostanemo za vedno, ker je lepa in rodovitna dežela«.

Na shodu je bilo nad 20.000 ljudi. Kmalu na to je prišel cesar v Prago, kjer so otvorili nov most. Bilo je baš 21. junija t. j. na oni dan, na katerega je bilo po bitvi na Beli gori (1620) obglavljenih na staromestnem trgu 27 čeških plemičev. Vlada je nalašč izbrala ta dan. Češki študenti so šli na oni s krvjo posvečeni zgodovinski kraj in so slavili spomin pogumnih čeških mož. Na taboru pod Bezdežom pa je narod zahteval svojih pravic.

Začelo se je vnovič brezobzirno preganjanje — a narod je zboroval dalje po taborih na Hlumu, na Blaniku (kjer spe blanški vitezi v gori, kakor pri nas kralj Matjaž), pri Kromerizu, na Žižkovem polju, pri Lipanih na Karlštajnu, na Letni, na Humpolcu itd., itd.

Palacký je to leto slavil svojo 70 letnico in je rekel: »Šele sedaj verujem, da hoče naš narod živeti in da bo živel. Nič slabjšega ni v narodnem življenju kakor duševna otopelost in brezbriznost. V tem se je obrnilo na bolje. Duha prave domovinske ljubezni in prosvete nobena peklenska vrata ne premagajo...«

Dogodki na Češkem so vzbudili pozornost tudi pri nas, saj smo imeli s Čehi enako usodo. Čehi so imeli že svojo slavno zgodovino in že precej razvito kulturo. A kaj bo z nami? En del našega naroda je prišel pod Madžare (ogrski Slovenci) in je bil obsojen v narodno smrt. Na našo severno mejo so pritiskali Nemci, Kranjska sama je bila šele v prvih začetkih narodn. življenja, beneški Slovenci so po plebiscitu pripadli Italiji: razrezali so nas na kose in so se vrgli na nas kakor stekli.

V tej dobi (1868) je začel izhajati v Mariboru »Slovenski Narod« — treba je bilo začeti boj proti narodni smrti. Kranjska je stala še pod vodstvom Bleiweisa, ki je bil mož zastarelih nazorov. Novi bojevniki so nastopili. Najprej se je zganila Štajerska in Goriška, ki sta najbolj občutili pritisk nove dobe. Vedeli smo, da nam je treba novega, velikega, enotnega programa. Le kot celota smo se mogli braniti. Ako so Madžari dobili svojo državo, zakaj naj bi drugi narodi ne bili združeni v svoji domovini? Tako se je oživela misel »Zedinjena Slovenija«.

To je bil naš program. Narod je to dobro razumel. Po vseh taborih je prisegal zvestobo domovini. Vse to lepo opisuje dr. Vošnjak v svojih spominih. Mnogo spominov je še med narodom in bi jih bilo treba napisati.

Prvi slovenski tabor se je vršil v Ljutomeru 9. avgusta 1868: predsedoval mu je dr. R. Razlag, zapisnikarja sta bila Josip

Jurčič in dr. Josip Vošnjak, govorniki dr. Val. Zarnik, Božidar Raič, dr. M. Prelog, J. Kukovec in dr. Jos. Vošnjak. Naroda je bilo nad 7000 oseb.

Drugi slovenski tabor je bil 6. septembra 1868 v Žalcu: zbralo se je nad 15.000 oseb, med temi rodoljubi s Kranjskega, Koroškega, iz vse Štajerske in tudi 60 Sokolov iz Ljubljane. Govorili so dr. Josip Vošnjak (predsednik), dr. M. Ploj, dr. V. Zarnik in dr. R. Razlag; Jos. Jurčič in A. Tomšič pa sta bila zapisnikarja.

Tretji slovenski tabor je bil 18. oktobra v Šempasu na Goriškem, kjer se je zbralo nad 10.000 oseb. Predsedoval je dr. K. Lavrič, govorili pa so dr. Josip Vošnjak, dr. J. Tonkli, Iv. Nabergoj in dr. Lavrič.

Prvi tabor l. 1869 so sklicali zopet goriški rodoljubi in sicer na 25. dan aprila na Brda. Udeležnikov je bilo 7—8 tisoč, predsedoval je dr. J. Tonkli, govorili pa so dr. Lavrič, Klavžar, Doljak i. dr.

V Sevnici je bil tabor dne 2. maja 1869 s 6000 udeležniki: govorili so dr. R. Razlag, dr. Val. Zarnik, dr. Josip Vošnjak in drugi.

V Vižmarjih se je vršil tabor 17. maja 1869. Zbralo se je kakih 25.000 oseb. Govorili so dr. Janez Bleiweis, dr. Tonkli, dr. Zarnik, dr. Razlag, dr. Costa, dr. Jos. Vošnjak in Josip Noll. Z vižmarskim taborom je bil dosežen vrhunec slovenskega taborovanja.

Dne 8. avgusta je bil tabor v Ormožu: govorili so dr. Zarnik, Raič, dr. Razlag, Anton Tomšič in dr. Jos. Vošnjak. Potem so bili tabori še v Cerknici in Vipavi, na Koroškem v Bistrici in Zopražah — na obeh je govoril dr. Zarnik — v Istri v Kobedu in na Štajerskem pri Kapeli. Dne 1. decembra pa se je vršil v Ljubljani shod slovenskih, hrvatskih in srbsih rodoljubov, ki so skovali skupni program jugoslovanske zveze.

Na taborih l. 1868—1869. smo torej ugovarjali proti dualizmu, proti razdelitvi države, ki je postala usodna za nas, ne le za nas, ampak tudi za državo samo, kajti v nji je zarodek zla, ki je povzročilo svetovno vojno. To zlo je namreč zatiranje malih narodov. Zahtevali pa smo takrat **združitev naroda v eno celoto**. Kaj smo dosegli? —

Naša javnost se je prebudila, narod se je zavedel nevarnosti, naše sile so v tem boju vzrastle. Bach, Lasser, Beust in drugi ljuti sovragi slovanstva so morali oditi — prišel je Taafee, pod katerim smo vsaj za silo mogli živeti. Naših zahtev pa na Dunaju niso izpolnili do danes.

Prišla je vojna in ž njo zopet ljuta preganjanja. In zopet hodimo na tabore. Danes zahtevamo več nego prej, ker je doba bolj zrela. V 50 letih narodnega življenja smo se okrepili. Nemški načrt se ni posrečil. Dasi smo bili razsekani in je naše narodno telo krvavelo iz nešteto ran — naša narodna sila se je le še okrepila — nismo umrli, nego živimo še zavedneje. Nemci so upali, da nas potujčijo, a mi smo v teh 50 letih ustvarili toliko narodne kulture, smo se z obrti in trgovinami dvignili, da smo danes že zmožni živeti samostojno veliko življenje v svoji svobodni državi.

Res je, da smo medtem tudi mnogo izgubili: takrat sta bila Celovec in Maribor po svoji večini še slovenska — narodna naša meja je šla še visoko severno od Drave, kjer danes žive naši janičarji, ljudje z našim imenom, ki jih je potujčila nemška šola in ki danes sovražijo svoj narod.

To so bridke izgube. Toda zato smo se okrepili v sredini in smo vzrastli ob morju. Naš novi čas nam vrne mnogo, kar je bilo že na pol izgubljeno. A to le tedaj, če bodo naši tabori združili naše sile tako, da nas nobena sila na svetu več ne premakne od našega velikega političnega cilja — še večjega kot »Ze-

dinjena Slovenija«: to je naša Jugoslavija.

Prvi bojevniki taborov spe po večini že v grobih, a njih vnuki žive in gredo zvesto in pogumno svojo pot naprej. —

To nam je zagotovilo, da smo zdrav narod, ki hoče živeti in zmagati.

Pred davnimi stoletji so kresovi po gorah naznanjali: »Turki gredo! Takrat smo bežali v graščine in prosili, da nas vodi nemški gospod. Danes imamo nove Turke, toda s severa prihajajo nad nas. Kakor nekdanj klic »Turki gredo!«, tako gre danes glas po deželi: »Nemci gredo! Vstanimo na obrambo!«

*Drž. posl. dr. A. Korošec
na žalskem narod. taboru dne 17. marca t. l.*

Reka.

B. V narodnem oziru.

Pod ogrsko vlado ima slovanstvo v Reki slabo bodočnost. Narodna organizacija je bila že prej otežkočena in bo pod ojačenim madžarskim šovinizmom nemogoča. Kakor Dunaj požira in raznaroduje Čehe, Gradec Slovence, tako potujčuje Reka Slovence in Hrvate. Nasiljevanje Hrvatov in Slovencev na Reki je naravno, ker tvorijo slovensko-hrvatski kraji Reki najbližje zaledje. Gospodarski razvoj privlačuje ljudi v trgovska in industrijska središča. Tega ne moremo zadrževati, ker ne moremo in ne smemo svojim braniti, da se gospodarsko povzdignejo. Da ne bo s tem gospodarskim napredkom posameznikov spojena narodna in kulturna izguba, moramo skrbeti, da ostanejo naši ljudje narodno zavedni, da ostanejo v zvezi z narodno kulturo. To pa se doseže s temeljito izobrazbo na narodni podlagi in z dobrim narodnim delom.

Mi moramo nehati s produciranjem slabo plačanih državnih uradnikov, ki živijo pod večnim pritiskom tujerodnih viad, ki zavzemajo povsod le podrejena mesta ter opravljajo delo za druge, ne da bi dobivali za to primerno priznanje in napredovanje v službi. Del naših srednješolcev se naj posveti produktivnim poklicem! V srednji šoli so se navzeli narodnega duha, s svojo izobrazbo bodo dvignili ugled produktivnih stanov, s svojo zavednostjo bodo vplivali na ostale stanovske tovariše ter bodo zanesljiva opora narodni kulturi, ki je nemogoča brez materialnega blagostanja. Trgovci in podjetniki, ki so dovršili nekaj razredov srednje šole, ostanejo narodno zavedni, najsi živijo med tujim narodom. Tudi v Reki imamo takšne častivredne može.

Naše obrtništvo in trgovstvo se mora organizirati po vzoru »Privrednika«. Stanovska organizacija mora vajenca nadzorovati in voditi pri strokovni izobrazbi, mora pomočniku posredovati službo, mora s kreditom in nasvetom pomagati vsakemu sposobnemu, ki hoče začeti samostojno podjetje. Zato pa moramo vedeti za vsakega posameznika, da moremo na vsako mesto postaviti primerne človeka. Tako pridobljeni naraščaj bo najboljša opora strokovni organizaciji, kateri se ima zahvaliti za svoj obstanek in napredek.

Ta tudi za priproste služkinje in delavce se moramo brigati. To bi bilo hvaležno delo za učitelje in duhovnike po deželi. Ako gre mlad človek iz vasi v mesto, zlasti v tuje mesto Gradec, Maribor, Celovec, Trst ali na Reko, bi se mu moral dati naslov sloven. organizacije v dotičnem mestu, ali vsaj njegovega stanu primerne slovenske družbe ali omizja, ki sprejme novodošlega, mu gre v začetku na roko in ga ohrani svojemu narodu, da ostane živa veja na narodnem drevesu. Marsikatere pride pozneje do premoženja in lahko podpira narodna in kulturna stremeljenja ter tako bogato poplača tudi organizacije.

To bi bilo krvavo potrebno za naše ljudi na Reki, ki bi sicer pod ogrsko vlado sčasom bili izgubljeni za naš narod.

C. Reka v jugoslovanski državi.

Vse drugače bi se razvijala Reka v okviru jugoslovanske države. Bila bi koncentracija (sredotočje) slovenstva in hrvatstva. Ena železnična proga jo veže z Ljubljano, druga z Zagrebom, morje pa z Dalmacijo. Pod vpli-

vom madjarskega separatizma trpi zveza z Ljubljano in z Dalmacijo. Znabiti se Reka od začetka ne bi razvijala tako urno, toda tem trdnjše bi bila stavba. Postala bi glavno mesto velikega primorskega okrožja, kakor je pred letom 1868. bila sedež modruško-reške županije. Prosto bi se širila ob obali na obe strani, spojila bi se s Sušakom, na drugi strani pa bi se razvila čez Kantrido in Zamet do Voloske. Za razširjenje ne bi trebalo nasilnih razlastilnih zakonov, bila bi naravno središče svoje okolice, dočim je zdaj umetno osamljena in na vse strani omejena.

Pred očmi mi vstaja slovenski kmečki kralj Matija Gubec, ki so ga pri nas, v Zagrebu posadili na razbeljeni prestol. Vstal bo zopet Matija Gubec, toda ne več kot mučenik, temveč kot zmagalec.

Hrvatski poslanec Ivan Peršić na narodn. taboru v Zalcu dne 17. marca t. l.

Politične vesti.

— Nemci kupujejo našo zemljo. Graško časopisje razširja vedno večjo agitacijo, da bi vzbudilo v nemških kapitalističnih krogih zanimanje za nakup slovenske zemlje po Goriški in Primorju. V Gradcu se pričinja v istini ustanovljati več denarno krepkih podjetij in družb. Namen teh podjetij in družb je, nakupiti večje komplekse zemlje in cela posestva. Veleposestva se, kakor zemljo, razkosa v parcele, iz teh pa zopet ustvari srednje velika posestva itd. Družbe bodo ta posestva toliko časa sama obdelovala, dokler se za nje ne najdejo primerni kupci. Prodajale bodo zemljo in posestva ta podjetja izključno le nemškemu kupcu. V tem tiči ogromna nevarnost dvojne mere: prvič se na ta način zasigura nemštvu dotok v naše izključno slovenske pokrajine in da se mu zaslombo za svoj obstanek in razvoj, drugič pa bo posledica ponemčevanje slovenskih krajev in primorjanje slovenskega goriškega in primorskega malega in srednjega kmetovalca, da se izseli v tuje kraje, da išče kruha drugod. Seveda, Nemci so si izbrali za to svoje delo za nje posebno pripraven čas: danes trpe one naše pokrajine veliko pomanjkanje vsega potrebnega, bodisi hrane, semena ali poljedelskega in drugega orodja. Piscu teh vrstic n. pr. se je izrazil odlični graški veletrgovec, da vlada name-noma naših goriških krajev nezadostno in z očitno malomarnostjo aprovizijonira, da dobi nemštvo dovolj časa za čim najpopolnejšo orientacijo! Mogoče je pri nas vse; tudi to, da vlada po načelu robstva prodaje lastne državljane drugorodnim sodržavljanom. Trebalo bi temu nasproti uporabiti najskrajnejša sredstva narodno - političnega pritiska in splošno politične moči!

— Stajerski slovenski kmet nam piše: V kratkem mine četrt stoletja, odkar so naši takratni poslanci zaklicali: »Proč od Gradca!«. Če bi imeli takratni poslanci dovolj zaslonbe v narodu, bi bili mogoče dosegli, da bi se bili slovenski kraji odcepili od Gradca. Dragi bralci, vprašam vas, ste li že kdaj pomislili, kakšno veljavo bi bilo to imelo za nas slovenske kmete? Ogromna večina prebivalcev slovenskih pokrajin je kmetijskega poklica. Kako se jim danes godi? Delajo in delajo, potem pa jim v Gradcu predpišejo, kaj in koliko naj vsak kmet odda in koliko sme zase porabiti. Kar se mora oddati, roma v nemška mesta, v nemške dežele. Ogrska je dežela zase, naš presvitli cesar ji je gospodar, kakor ostane tudi nam, ko dobimo samostojnost, pač pa bi si mi sami gospodarili, kakor si gospodarijo Ogrji, kar bi bilo za slovenske dežele velikanskega pomena. Na Ogrskem ne morejo tako samovoljno postopati proti kmetu, ker je ves narod kmetki in si Ogrji ne dajo vzeti cesar nočejo. Pri nas ni tako, ker Slovenci moramo preživljati ne samo vojaštvo, temveč tudi nemški del Stajerske z velikim nenasitnim Gradcem vred. Če bi se bili pa odcepili od Gradca in bi imeli Jugoslovani, potem bi mi, kar bi pridelali, tudi lahko sami zase porabili, kakor to delajo Ogrji. Ako bi imeli kaj več, bi mi za dober denar prodajali lahko, kakor danes Ogrji. Mi bi za naš živež dobili vse kar bi hoteli. Primanjkovalo nam ne bi prav ničesar. Ako imaš živeža, nesj ga, kamor ga hočeš, in takoj dobiš kar hočeš. Toda

so v trdi pesti Nemcev in nemške vlade. Zato so Nemci proti ustanovitvi svobodne Jugoslavije. Slednjič pa ne smemo pregledati, da samostojna Jugoslavija ne bi bila odvisna na milost in nemilost, ker naša zemlja je pravi raj. Tu raste vse, kar rabimo: od sladke pomaranče naprej vse, kar le hočeš. Zemlja ima v sebi vse, česar treba za obrt: premog, železo, svinec, srebro in baker, imamo vodnih sil, gozdov in morje. Pa potem naj si kdo še upa reči, da mi ne moremo samostojno živeti! Tak človek je nevednež ali hudobnež. Vsakega kmeta geslo mora biti torej: Jugoslavija! To mora vsak Slovenec, bodisi kmet ali meščan, obrtnik ali trgovec, mož ali žena, zahtevati, ako hoče še kdaj, da se bode njemu in njegovim potomcem dobro godilo.

— Politikujoči orožniki. Orožniki po naših krajih se vedno bolj mešajo v narodno politiko. Seveda se potegujejo vedno le za nemškonacionalne namene. Izjeme med njimi so silno redke, ker je danes večina orožnikov slovenske narodnosti v službi — tik za fronto, če ne naravnost v fronti. Nam pa so vsilili stoglavni trop orožnikov nemške krvi, ali pa nemškonacionalnega mišljenja, po receptu ptujskega zganjarskega »Stajerca« ali pa slovenozerskega »Grazer Tagblatt«. Tako n. pr. poročajo občine na Kozjaku, ki so se prijavile za jugoslovansko deklaracijo, da tamkaj vohajo orožniki neprestano okoli, kdo je dopise zbiral in kde se je za jugoslovansko deklaracijo podpisal. Največkrat pridejo v slovensko hišo s prijazno besedo in slovenska dobrodušnost jih gostoljubno pogosti z jelloni in pivom. Za zahvalo pa se ti gospodje potem, ko so se najedli slovenske dobrodušne gostoljubnosti, navadno prično hudovat nad Slovenci in jugoslovansko deklaracijo. Oboje obkladajo z izrazi, katere samo »nemška kultura« pozna. Prizadeti naj nam naznanijo imena teh orožnikov, ali pa naj sporoče sami vse take stvari Jugoslovanskemu klubu na Dunaju poslancu dr. A. Korošču.

— Pozno spoznanje. »Deutschösterreichische Vorzeitung« priobčuje dopis iz Slovenskega Stajerja, ki se glasi: »Skozi mesece se agitira v slovenskem časopisju za uresničenje majniške deklaracije. Na spreten način se pri tem izrablja številne aretacije iz leta 1914., ki so bile v resnici večinoma prena-gljene in brez vzroka, le posledica vojne vzburljenosti. Kaže se pa te aretacije kot nemuničevalno narodno vojno napram slovenskemu narodu. K temu se vse, kar pritiska široke slovenske mase, kot: pomanjkanje živil, revkizicije živine in vojno samo pripisuje krivdi Nemcev in izvaja kot posledico, da more slovenski narod le v jugoslovanski državi obstojati.« — K temu dostavlja »Grazer Volksblatt«, da je to prvo priznanje od nemško svobodemiselnih strank, da so napram Slovcncem zagrešile težke nepostavnosti in zaključuje, da bi slovenska narodna politika ne bila dobila tako radikalnega lica, če bi se bilo te napake pravočasno priznalo in dalo po krivici užaljenim javno častno zadoščenje. — Vse to spoznanje prihaja pozno in prepozno. Aretacije niso bile le »večinoma«, marveč vse brez razlike prena-gljene. Tudi onih troje ali petero, ki jih je bilo obsojenih, je prišlo do obsodbe na način, ki vzbuja ogorčenje. Da je nemštvo res hotelo nas Slovence leta 1914. uničiti, ve vsak politični otrok. Vemo tudi, da je to bilo že leta in leta pripravljeno in da so Nemci le še čakali prve ugodne prilike. Sarajevski strelji so našli tudi takoj odmeva v obsodbah slovenskih — dijakov še pred vojno, drugim Slovcncem pa se ni nič bolj obetalo. Saj so imela razna državna pravdnistična že cele kope ovadb. Vojna je le posodila vsemu svoj krvavi — plašč, da se je mogel pangermanizem svobodno izživeti. Danes pritiskajo na nas oblasti in jellnjejo zadnje tele in zadnjo kopo slame, ker je že sena zmanjkalo, samo da se nad nami maščujejo za neuspelne zasledovanj v l. 1914. Radikalni smeri naše politike pa danes ni krivo le to in tisto, marveč splošno spoznanje — da bodi končno vsakemu narodu kar mu gre. Nemci so imeli sto let časa uravnati svojo politiko nenemškim narodom, posebno pa jugoslovanskemu nasproti tako, kot jim gre po vseh državnih in človeških zakonih.

— Kdo je kriv vojne? Čim dlje traja vojna, čim bolj se množe groza, beda in obup med človeštvom, čim višja postaja gora padlih žrtev in čim večja postaja armada ljudi brez oči, brez rok ali brez nog, čim strašnejše narašča neštevilno udov in sirot ter ne-

bolj se izpreminja svet v ogromno mrtvašnico, bolnišnico in ubožnico, tem huje zanima svet vprašanje: Kdo je kriv vse te, gor do neba in dol do pekla kričeče nesreče? — Na Nemškem imajo zdaj za to velik škandal. Knez Lichnowsky, nemški veleposlanik v Londonu, eden najuglednejših nemških diplomatov, ki je bil še nedavno resen kandidat za nemško kancelarsko mesto, je leta 1916. napisal svoje spomine o začetku današnje svetovne vojne. Te spomine je knez napisal za svojo rodbino, za tajni rodbinski arhiv, ne za javnost. Pokazal pa jih je zaupno svojim najboljšim prijateljem. Neki plemič, odlični nemški častnik generalnega štaba, ki je na vojni postal sovražnik vojne in ves goreč zagovornik miru, pa je te spomine skrivaj razmnožil in jih poslal svojim znancem. Vzlic temu, da je nemška vlada skušala vse prepise zapleniti, je tak prepis zašel tudi na Švedsko. Tam so ga natisnili. In zdaj so izšli spomini kneza Lichnowskega že v raznih jeziki. Ker jih ni mogoče več zatajiti, so izšli tudi v nemških listih. Visoki nemški diplomat trdi, da je vojno zakrivila Nemčija, da je rajni general pl. Moltke silil na vojno in da je nemška diplomacija hujskala našega zunanega ministra grofa Berchtolda proti Srbiji. Knez Lichnowsky trdi, da sta se Anglija in Rusija na vso moč trudili, da bi vojno preprečili, da je ruski car naravnost ponižno prosil za mir, da sta Anglež Grey in Italijan markiz San Giuliano, oba odločila zunanja ministra, da je sam knez Lichnowsky svaril pred vojno: a vse je bilo zaman. Že dne 5. julija je bilo v Potsdamu pri Berlinu sklenjeno, da mora Avstro - Ogrska poteptati Srbijo in da ne bo nič škodilo, če nastane za to vojna z Rusijo. Dasi je Srbija sprejela vse zahteve avstro - ogrskega ultimata razven dveh točk, glede katerih se je hotela še pogajati, dasi je bil grof Berchtold sam pripravljen se z odgovorom Srbije zadovoljiti, je Nemčija prisilila našo državo k vojni s Srbijo, a obenem je Nemčija hitro še sama napovedala vojno Rusiji le za to, ker je Rusija zbirala svojo vojsko. Tako trdi knez Lichnowsky, ki je zdaj seveda odstopil kot poslanik, ker so bili njegovi tajni spomini proti njegovi volji izdani vsemu svetu. Nemški podkancelar pl. Payer je v nemškem državnem zboru ovračal vse trditve Lichnowskega ter je trdil, da je Lichnowsky nesposoben, nepreviden, prenapet, domišljav, vase zaljubljen mož, ki resnice ne ve. Na vsak način je zanimivo, da so celo med najodličnejšimi, najvplivnejšimi nemškimi knezi diplomati možje, ki z vojno niso zadovoljni in ki nemško politiko skrivaj ostro obsojajo. To je le dokaz, da smo Slovani od početka vojne pametno mislili in prav sodili.

— Sedma velesila — tako so imenovali pred vojno tisk in časopisje. Ali si moremo misliti, kako bi bilo, ko bi se bila ta sedma velesila, ki se imenuje tudi velik »kulturni faktor«, ob začetku vojne postavila na stran resnice in pravice, oziroma na stran — miru? Koliko milijonov ljudi bi bilo rešenih! Pa tudi danes — kaj bi pomenilo, ako bi vse časopisje izpolnilo svojo kulturno dolžnost! Koliko greši časopisje, ki ščuje na vojno, ki zahteva nove krvi in ne priznava pravice in resnice, ki je danes jasna! Znano je, da so n. pr. nemške banke kupile mnogo listov, da pišejo naprej za vojno, ker so ljudje začeli to časopisje zapuščati. Kako bi bilo, ko bi ljudstvo samo odločilo s tem, da bi podpiralo samo ono časopisje, ki je za mir? Ko bi vsak odklanjal one liste, ki ne priznavajo, da mora na svetu zmagati pravica? A hvala Bogu. — Slovenci imamo svoje dobro časopisje. Zato je dolžnost vsakega, da ga podpira in razširja. Vojaki na fronti in v bolnišnicah, širite med seboj naše liste slovenske in hrvatske. Pripovedujte o njih sami tovarišem, ki ne znajo čitati. Naročite se na liste. To so vaši najboljši prijatelji v težkih dneh. Oni vam pripovedujejo, kaj se godi doma, v domovini. Oni prinašajo veselih vesti, ki vam obetajo, da niste trpeli zaman. Naročajte in širite »Domovino«!

*Slovenec, drži se poštenja,
se drži tega govorjenja:
To belo je, a to je črno,
to pleve so, a to je zrno;
to je neumno, to je smešno,
to samopridno, to pregrešno!*

Fr. Levstik («Pavliha», 1870).

Shodov ne bo!

Na belo nedolgo odpadejo napovedani shodi v Kranju, Starem trgu in Cerklji, ker jih je zadnji trenotek prepovedala c. kr. vlada. — Maše nam zopet usta, a src nam ne morejo zamašiti! Kviško srca!

Ob Soči.

Na državnem kolodvoru v Gorici vlada zopet Wieser, ki je znan vsenemški politični agent v Primorju in krut zatiralec slovenskega življa. Ker je on zopet v Gorici, je jasno, da hoče imeti vlada v goriškem mestu z njim nemško orodje proti domačinom za nove boje. Domačini naj bi se klali med seboj, Nemci pa širili po mestu in gospodovali v njem. Sodimo, da bomo imeli toliko treznega prevdarka, da se bomo mogli skupno otrestiti Wieserja in vsenemških nakan na Gorico.

Trgovine s sadjem in zelenjavo na Goriškem se tudi hočejo Nemci polastiti. Njihovi listi pozivljajo nemške banke, naj bi v največji meri začele podpirati nemške kolonizacijske namene na Goriškem in pomagale Nemcem pri obdelovanju zemlje in trgovini z deželnimi pridelki. Vidi se, da hočejo nas goriške Slovence popolnoma iztisniti z našega sveta ob Soči. Nemci hočejo, da bi Slovenci poginili v vojni, kar jih ostane, bi morali prodati svoje zemljišče in iti v Ameriko ali kamor si bodi, samo da se napravi Nemcem prostor v zaledju Trsta. Za Trst seveda imajo svoje posebne velikopotezne načrte.

Živahno je moralo biti večeraj v Gorici. Napovedana je bila seja županske zveze, učitelji goriškega glavarstva so imeli svoj sestanek, dva odposlanca dunajskega osrednjega odbora sta naznanila svoj prihod, »pri jelenu« je moralo biti zopet enkrat skoro tako, kakor pred vojno ob četirih, ko so bili sestanki, seje, zborovanja i. t. d. Živahno vrvenje se pričinja na Goriškem.

Državna železnica bo res popravljena in vožnja vzpostavljena, kakor vse kaže, prav v kratkem času. Z merodajne strani se je bilo tudi ukazalo, da se mora to zgoditi kar mogoče hitro. Največje težkoče so bile seveda pri Solkanem mostu, pa bo popraviljen primerno prvim potrebam v kratkem, na kar se bo peljal vlak iz Trsta čez Kras mimo Gorice in po Soški dolini skozi predor Podbrdom na Kranjsko. Sedaj vozi iz Podbrda redno do Sv. Lucije in že do Avč, vojaški vlak do Plavi, od tu pa je Gorica blizu.

V Gradiški je imel goriški deželni glavar veliko zborovanje, na katerem je obljubljal furlanskim kmetom, da dobijo v kratkem vole za kmetijsko delo in kmetijsko orodje, krompir za seme dobe tudi v kratkem. Kmetovalci v vojaški službi pridejo domov za šest tednov in ne samo za štiri. Občinski gerent Piccini je nato obljubljal, da bo z mesecem aprilom aprovizacija v Gradiški tako urejena, da bo dobival vsak občan vsak dan svoj delež živeža, kakor ga predpisujejo vladne naredbe. Mi zahtevamo aprovizacijo za vse jednako po vsej deželi. Pa takoj! Besed in obljub smo naveličani. Dan na dan čujemo, da se to in ono zgodi takoj, da se mora zgoditi takoj, pa le nič ni.

Nesreč vsled eksplozivnih snovi ni ne konca ne kraja, zlasti, ker so nekatere snovi spravljene tako, da misliš, da je to konzerva ali kaj drugega. Pripovedujejo, da je orožnik neki ženski odvezl nevarne snovi; prav nevoljno se je držala in ga prosila, naj jej pusti eno »cikorijo«. Pripovedujejo nadalje, da so nekje odprli najdeno »konzervo« in so jo povžili brez nesreče, menič, da jedo »žolčo«. Nekdo jim je nato pokazal, kaj stori taka »žolča«, ko se jo razstrelji.

Hudo je za v gojo otrok doma, zato nas je razveselila vest, da se dobe ljudje, ki hočejo beguncem pomagati s tem, da

sprejmejo njihove otroke v začasno oskrbo. »Posredovalnica za goriške begunce v Ljubljani« naznanja, da se je priglasilo več dobrih rodbin, ki sprejmejo begunske otroke. Starši se gotovo radi poslužijo te dobrote. Gotovo, da ima vsaka rodina svoje otroke najrajše pri sebi, toda v teh težkih časih je taka ponudba dobrodošla.

V zdravstvenem oziru bo treba koreniti odredb, da se ne razpaše kaka bolezen po deželi. Še polno mrličev je okoli, cerknjene živali in padli vojaki so ponekod tako površno zakopani, da širijo prav neprijeten duh naokoli. V tem oziru treba takoj potrebnih odredb.

Revizija prtljage vračajočih se beguncev. C. kr. urad za prehrano ljudstva je z brzojavnim odlokom z dne 16. marca t. l. odredil sledeče: Če se vračajo begunci v zbirnih vagonih, se prepeljavi njih živil, živine, semena in krmil ne sme delati nikake ovire in se jim ista ne smejo odvzemati. Te zaloge se ne smejo pregledati, niti pri oddaji, niti med potom in tudi ne na kraju namembe. Isto velja za posamezno vračajoče begunce, če se izkažejo z legitimacijo za potovanje v domovino, ki jo izstavi okrajno glavarstvo sedanjega bivališča beguncev, za Ljubljano pa c. kr. policijsko ravnatelstvo. Kot transportna dovolila za posamezna živila veljajo listi z napisom: »Splošno transportno dovolilo za živila, krmila in seme domov vračajočih se beguncev«. V transportna dovolila lahko begunci sami upišejo množino in vrsto omenjenih stvari, potrdi in s štampiljo opremi pa jih oblast, ki izstavlja legitimacijo.

Nabori bodo na Goriškem, in sicer za one, ki so bili ostali pod Italijani pa so sedaj zopet pod našo oblastjo, torej za one, ki pri nas niso bili še pri nikakem nabornem pregledovanju.

Kanalska občina je mnogo trpela v vojni. Saj so se bili na Kanalskem grozni boji takoj od prvih vojni dni. V občini je sedaj 358 oseb. Kar zaževa aprovizacije, je seveda še vse slabo, dokler se ne zganejo poklicani državni in deželni faktorji ter store svojo dolžnost. Županstvo uraduje v Kanalu.

Nemške kolonizacijske in raznarodovalne namene uvidevajo počasi tudi goriški Italijani in Furlani. Tudi Furlaniji preti nemška nevarnost. Polastili bi se Nemci radi rodovitne furlanske zemlje pod Brdi, vzeli Trzič in zavladali in Gradežu. Italijanski razumniki zmigavajo z glavami spričo nemških stremljenj po goriško-gradiščanski zemlji in se boje, kaj bo, Nemci hvalijo Furlane in jim ponujajo svoje prijateljstvo, hoteč jih spraviti pod svojo pest. Nemci sodijo, da bi s svojimi kolonizacijskimi svrhmi med Furlani mnogo lažje vspevali kakor pa med Slovenci.

O prodaji zemljišč in poslopih ruševin tujcem v Gorici se razširjajo pretirane vesti. Res je, da bi Nemci radi ugrabili našo zemljo in pognali nas po svetu, toda sodimo tako, da se bodo nemški nameni razbili ob zavednosti našega ljudstva in ob ljubezni, ki veže Primorca na rodno grudo. Ako bi pa morda kak drugorodec med nami hotel prodati svoje imetje, smo pa Slovenci tu, ki je vključimo. Treba je pozornosti in pripravljenosti vsak trenotek. Paziti treba, da se tudi v Gorici z vsako prodajno ponudbo okoristimo mi!

Kmetijskega orodja živo potrebujejo goriški kmetovalci. Ali kjerkoli poprašajo, povsodi dobe odgovor, da ga ni. V soboto so odšli z Dunaja prvi vagoni avstrijskih industrijskih izdelkov in sicer kmetijskega orodja v — Ukrajino.

Med nami in vladajočim sistemom zija prepad tisočev in tisočev odprtih grobov; naše žrtve zahtevajo zadoščenja in maševanja. Do desetega kolena ne izgine spomin na strašno dobo, ki smo jo pretrpeli, in ne izgine srd iz naših src. Trojega nam je treba v sedanjem boju: globoke vere v narodovo bodočnost, iskrene edinosti v skupni borbi in trdne volje doseči svoj cilj!

*Drž. posl. dr. Vl. Ravnihar
na žalskem narod. taboru dne 17. marca t. l.*

Gospodarstvo.

Kaj je potrebno, da stori sedaj umni sadjerejec?

1. Zrahljanje zemlje je potrebno pri sadnem drevju, posebno še tedaj, ako je rodovitnost drevesa ponehala. Pri takih drevesih se priporoča vsakih pet let zunanjo tretjino dreva, ne tik ob deblu, nego v obsegu krone (kjer se razprostirajo najdrobnejše korenice, ki so za sprejemanje redilnih snovi najbolj važne) prekopatati, zemljo zrahljati, pognojiti in zopet zagrebsti. Tako dobi zrak več dostopa in tudi gnojenje bolj zaleže.

2. Redno gojenje, ki se izvrši istotako bolj v zunanjem obsegu krone, torej ne pri deblu, je neobhodno potrebno, ako si hočemo zagotoviti dobre in redne sadne letine. Najbolj enostavno in zelo priporočljivo je gnojenje s pepelom in gnojnico. Te snovi se v gospodarstvu lahko dobijo in torej ne stanejo nič. Gnojenje s pepelom in gnojnico hitro učinkuje in se zato zelo priporoča še za izboljšanje letošnje sadne letine. Izvrši se spomladi, kakor hitro zemlja ni več zmrzla (februarja do aprila) ali tudi jeseni (oktobra in novembra) na ta način, da potrosimo v 1 m oddaljene in 30 cm globoke jame pepela in nalijemo vanje gnojnice. Pa tudi z železnim drogrom lahko naredimo jame, nakar potrosimo pepel po drenu in polijemo z gnojnico. Gnojnica se mora pred uporabo, če ni poprej že dotekala zadosti vode, razredčiti s tri- do štirikratno množino vode. Seveda se morejo uporabiti za gnojenje razen pepela in gnojnice tudi hlevski gnoj, kompost, kakor tudi umetna gnojila, ki pa se danes zelo težko dobe. Brez gnojenja ni pričakovati dobre sadne letine.

3. Gojitev drevesne krone se istotako ne sme zanemarjati. Za razvoj sadnih pogankov in sadu je neobhodno potrebno, da imata svetloba in solnce zadosti dostopa, zato spada obrezovanje krone med najvažnejša sadjarska opravila. Odstraniti se morajo vse vodenike, rastoče iz debla, ki slabe drevo, kakor tudi suhe in nalomljene veje. Kjer je krona pregosta, naj se odžagajo slabše veje, isto tudi, ako se veje križajo in zato obstoji nevarnost, da jih polomi sneg, naj se gošča iztrebi. Svetloba in solnce pa ne pospešujeta samo rodovitnosti dreves in lepšega razvoja sadu, marveč zabranjujeta tudi razl. bolezni med sadn. drevjem. Drevje z gostimi kronami rodi zelo neredno in pozno, ker porabi preveč moči za rast lesa. Sploh moramo že pri obrezovanju mladih dreves delovati na to, da se krona čim bolj široko razraste. To bi bila najvažnejša sadjarska opravila, ki pridejo v poštev še za letošnje sadno letino. Uspehi gotovo ne izostanejo.

Cepljenje svinj proti rdečici. V krajih, kjer se vsako leto pojavlja rdeča bolezen, se bodo tudi letos pod znanimi pogoji cepile svinje. Priglasiti je pa treba pri občini do časa, ki ga določi pristojno okrajno glavarstvo.

Reveži kadileci. Odkar se je tobak iznova podražil, je tudi naval pred trafikami nekoliko ponehal. Sicer je treba še vedno čakati, a ne več tako dolgo. Seve, kajenje je sedaj že prav drag šport, ki si ga ne more vsakdo privoščiti. No, pa bo že bolje. Saj kupuje tobačna režija bukovo listje, kar na vagone. Češki listi poročajo, da so pripeljali iz gozdov kneza Lichtensteinakega na Češkem in Moravskem 1500 meterskih stotov bukovega in gabrovega listja, ki se porabi za tobak. Ni se torej bati, da bi tobaka zmanjkalo, ampak iz — drevesnega listja bo. Sedaj so začeli tudi na južnem Tirolskem saditi tobak. V naših krajih so takisto poizvedovali, kje bi bilo mogoče pridelovati tobak; toda naše podnebje ni ugodno zanj. — Država bo imela letos od tobaka 336 milijonov dobička.

Nadomestilo za sladkor. V današnjih časih more služiti kot nadomestilo za sladkor sirup, ki ga je mogoče pridobivati iz sladkorne pese na sledeči način: Sladkorno peso tanko olupimo in jo zrežemo na tanke krljce, za kar lahko uporabljamo navadni krljač. Na krljce nalijemo vode, kuhamo 1 uro in odcedimo sok. Na krljce nalijemo zopet čisto

Tedenske vesti.

— **Velika narodna manifestacija Štajercov in Korošcev** se vrši na belo nedeljo, dne 7. aprila ob 1. popoldne v gostilni gosp. Caca v St. Janžu pri Spodnjem Dravogradu. Govorila bosta poslanca dr. A. Korošec in dr. Verstovšek.

— **Kako kaznujejo begunce.** Iz Wagne pri Lipnici nam poročajo: Minoli veliki teden je bil tudi velik v kaznih, ki so doletele številne begunce našega taborišča. Nekatere uboge pare so si bile v okolici nakupile raznega živeža, večinoma koruzne in sredne moke. Par teh so zasačili, pobrali so jim zaloge in jih kaznovali z zapori od 1 dneva do 1 tedna in vrhu tega še obsodili na globe 20 do 100 K. Prizadeti so menda samo taki — kakor piše neki graški list — ki so že po taboriškem skrbstvu v vsem »preobilo« preskrbljeni. — Našem ljudstvu jemljejo prostost, tlačijo ga v zapore, drže ga pri slabi oskrbi v tujini in če si kupi za drag denar malenkosten priboljšek, ga tepejo! To ostane našim ljudem v spominu za takrat, kadar bodo zopet doma gospodarji. Nemška kultura je na vsakem posamnem beguncu zapustila svoje jasne vidne — sledove.

— **Slovenski igralci, pevci in glasbeniki** obeh spolov, ki žele biti zopet angažirani pri deželnem gledališču v Ljubljani za sezono 1918/19 ter tudi vsi diletantje z dežele, ki se hočejo popolnoma posvetiti glediški umetnosti, naj se pismeno javijo na naslov: Slovenski glediški konzorcij v Ljubljani. Kdor se priklanja prvič, naj navede rojstne podatke, potek šolanja, dosednji poklic ter dosedanje delovanje na dramatičnem polju. Kdor more, naj priloži tudi svojo sliko, ki se mu vrne. Glasbeniki za orkester naj navedejo tudi, kateri instrument igrajo. Sprejemajo se tudi dobri diletantje, ki bi bili iz ljubezni do slovenskega gledišča pripravljeni sprejeti angažma pri orkestru vsaj za dobo vojne.

— **Slovenske predstave v Trstu.** Tudi Tržačane je zbudil glas, ki prihaja iz Ljubljane o velikopotezni akciji za slovensko gledališče. Tržaško dramatično društvo hoče otvoriti v jeseni zopet redno glediško sezono. Pridobilo je že za učenje in režijo predstav bivšega člana ljubljanskega deželnega gledališča. Uprizori se v kratkem par predstav. Glavno skrb pa hoče posvetiti Dramatično društvo jenski sezoni. Dne 26. marca so uprizorili Tržačani francosko veseloigro »Nervozne ženske«.

— **Lažljivo obrekovanje.** Nemški listi so poročali, da je v St. Ilju »neki duhovec med pridigo ljudi navajal, da naj podpišejo pole za jugoslovansko deklaracijo«. Ti listi so nadalje trdili, da je podpis pred cerkvenimi vrati pobiral sam cerkvenik. — Iz St. Ilja v Slov. goricah pa poročajo, da je vse to navadna nemčurska laž. V St. Ilju sta namreč samo dva duhovna; če bi bila stvar resnična, bi bil torej mogel lažnjivec v nemških listih gotovo tudi navesti ime dotičnega duhovna, saj šentiljski nemčurji bi mu bili ime gotovo takoj povedali. Cerkovnik pa tudi ni stal pred cerkvenimi vrati, ker že dve leti — vojake služi. Šentiljski Slovenci in Slovenke so zbrali za deklaracijo 1000 podpisov. To seveda Nemcem v oči bode in zato se ne sramujejo javne laži. Pa jim povemo, da jim bo še kdaj tega bridko žal.

— **Iz Marenberga.** Marenberški zagriženci so pričeli z divjo gonjo proti Slovenem, posebno pa proti jugoslovanski deklaraciji. Skoro bi se nam zdelo, kakor bi živeli v časih ob izbruhu svetovne vojne. Nekaj časa smo imeli tukaj mir. Ogibali smo se sicer drug drugega, pa do prerekanj ni prišlo, ker je nekatere naše tržke Nemce vendar počasi pamet srečala. Nekaj časa pa se kažejo tu in v okol. nemčurski ptiči iz Maribora, ki posameznike podpihujejo in kalijo doslejšnji za silo mir. Tudi nekaj naših vročekrvnih Nemcev se v Maribor po instrukciji vozi. Na tiste ljudi iz okolice, ki so bolj plašljivi pritiskajo s tem, da pravijo, da bodo vsi, ki deklaracijo podpisujejo, na smrt na vešala obsojeni, ali pa da bodo ustreljeni. Pravijo, da se tudi orožniki v časih vtikajo. Svetujemo tem ljudem, da so lepo pri miru, čene jim jo zagodemo, da je ne bodo nič veselili.

vode, kuhamo kakor prej in odlijemo sok k prejšnjemu ocedku. Nato pesine krljke nalahno stisnemo skozi ruto in prilijemo še to tekočino ocedku. Ves na ta način pridobljeni sok, ki je temnorjave barve, kuhamo potem, da se voda izpari in se sok izpremeni v gosto sladkornato tekočino, t. j. sirup. Izparivanje se ne sme vršiti prehitro, da se sirup popolnoma ne strdi. Tako pridobljeni sirup je prijetnega okusa in se na hladnem prostoru dobro ohrani. Ako bi se začel kvariti, je to znak, da je še voda v njem, zato ga treba iznova prekuhati. Sladkorni sirup, dobljen v domačem gospodinjstvu, so uporabljali ponekod že v mirnih časih pri izdelovanju sadne mezge. Sedaj nam lahko nadomešča sladkor sploh. Stlačeni pesni krljki so še vedno dobra krma za živino. Iz 100 kg sladkorne pese moremo dobiti 10—20 kg sirupa. Sladkor na pesa pri nas prav dobro uspeva. Seme je dobiti v Ljubljani pri Kmetijski družbi.

— **Oddaja melasne krme.** Deželno mesto za krmila bo oddajalo v mesecem aprilom melasno krmo, namenjeno v prvi vrsti konjem. Naročniki naj se zglasijo s svojimi naročili pri imenovanem uradu in naj sporoče, kolike množine žele dobivati mesečno. Melasna krma se je izkazala kot prav dobro sladkornato krmilo za konje. Tudi v deželi imamo že najboljše izkušnje s to krmo.

— **Nova rekvizicija sena na Štajerskem.** Iz Cerja nam poročajo: Dne 20. t. m. je poročal v deželnem gospodarskem svetu namestniški svetnik pl. Rainer o stanju rekvizicij krme. Dejal je, da se kljub vsem naporom ni doslej skoro nič doseglo. Armada, državne konjarne in transportne družbe pa pritiskajo in pritiskajo, da se jim naj poskrbi krme. Deželni gospodarski svet bode za to odredil ponovno rekvizicijo krme sočasno po vsej deželi, ne oziraje se na doslej predpisane in že morebiti oddane množine sena in druge krme. Tozadevna tiskana navodila se izdajo te dni. Rekvizicije se bodo vršile v senci bajonetov. Pobralo se bode vse odvišne množine (kakor da bi jih še kaj bilo!). Komisije bodo na podlagi števila živine, ki jo posestnik redi, same določale, koliko krme se mu sme za rejo pustiti! — Boljševiki menda ne gospodarijo huje, kakor tile gospodje kmeti za zeleno mizo pri graški c. kr. namestniji. Najbolj kaznovani pa bodo tisti, ki so predpisane jim množine že v redu oddali. Kaj more tako postopanje v popolnoma izstradani in izžeti deželi roditi, si vsak razsodni človek lahko izmisli. Ali mora res iti za poslednjim živinčetom počasi tudi — zadnji še zdravi človek v nič?!

— **Novi štajerski železniški načrti.** Deželna zveza za ptujski promet v Gradcu je v svoji svoji zadnji seji baje sklenila upostavitve novih železniških načrtov. Veščaki so baje v tozadevne specialne karte za Štajersko že očrtali posamezne proge, ki se naj novo zgradijo ali pa prigradijo. Slovenski Štajer se ne more ponašati s preobilico železniškega blagoslova in v tem oziru bi trebalo, da tudi mi pridemo na svoj račun.

— **Tudi uradnice se smejo možiti!** Sramotno nazadnjaške določbe so branile v naši zastareli Avstriji uradnicam možiti se. Zdaj je izšla vladna naredba, ki dovoljuje, da se stalno nameščene poštno oficijantke in pristavke, a tudi pomočnice in oficijantke, ki so vezane s službo le s pogodbo, v bodoče smejo omožiti, ne da bi zato službo izgubile. Kajpak: zdaj država želi, da se svet ženi in moži, da se iztrebljeno ljudstvo zopet pomnoži!

Mi hočemo pošteno demokracijo, brez narodnosti pa ni mogoča prava demokracija, in brez federalizma ni zopet mogoča v Avstriji narodnost, ker je zložena iz tolikernih različnih narodov; zato torej hočemo narodnost, demokracijo in federalizem!

Karel Havliček Borovský.

— **Iz Cmureka.** Občinski svet v Cmureku se je »soglasno« izrekel proti zahtevam v jugoslovanski deklaraciji. V isti občinski seji so volili »Schulverein« 50 kron. Večja nezgoda se ni primerila.

— **Hrvatska šola v Pulju** je prešla s 1. marcem 1918 v deželno upravo in so tudi učitelji že imenovani. Tako so puljski Hrvatje po dolgotrajnih bojih dosegli vendarle svojo šolo. Vpisanih je sedaj že 320 otrok. Puljska občina plačuje najemnino in nosi vse stroške, ki jih je po zakonu dolžna nositi. Šola se preseli iz Narodnega doma v šolsko zgradbo italijanske mestne šole v ulici Cenede, kjer je prostora za devet razredov.

— **Sestanek dalmatinskih poslancev** je bil na velikonočni ponedeljek v Zadru. Udeležil se ga je tudi poslanec dr. Korošec, od ondot je odpotoval v Split.

— **Uspehi slovenskega zdravnika.** Slovencu dr. Ivanu Matku se je posrečilo raziskati, kaj povzroča mala rija, ter je našel sredstvo proti njej. Umrljivost na malariji obolenih je znašala doslej 40—60 odstotkov. Slučajno je preizkusil dr. Matko svoje novo sredstvo prvič na Slovencu, prostaku Škorjovcu iz Zibike na Štajerskem. Predstavil ga je dne 8. januarja v dunajskem zdravniškem društvu. Za izvedbo svojega dela je dobil dr. Matko 2000 kron nagrade iz znanstvenega zaklada kneza Liechtensteina. Zdravniški znanstveni listi visoko cenijo ta izredni uspeh našega rojaka.

— **Pisatelj umrl.** V Zagrebu je preminul začetnik hrvatskega znanstvenega vzgojslovja, plodoviti znanstveni pisatelj, vpokojeni profesor Štefan Basariček, star 70 let.

— **Volkovi na Notranjskem.** Pretečeni mesec je ustrelil v škocijanskih gozdih gozdnik čuvaj Pavel Milharčič iz Unca pri Rakeku, volka, ki je meril 2 metra ter tehtal 27 kg. Skoro vso zimo je bilo slediti v naših gozden tolpo treh volkov, katerim pa ni bilo mogoče blizu. Dne 21. februarja pa je dobil Pavel Milharčič volka na muho in sicer na večer, ko je čakal lisice. Svinčena zrna, lisici namenjena, so bila prešibka in dasi je bil volk dobro zadet, jo je odkuril v noč. Drugi dan mu je sledil čuvaj visoko v Javorniške gozdove ter ga dobil večkrat na muho; dasi tudi to pot parkrat zadet, je vendarle odšel pete. Mučno, a vztrajno mu je sledil čuvaj tudi tretji dan in večkrat po njem streljal. Šele pri 14. strelu se je zgrudila mrha v zadoščenje neumornega preganjalca. Volk je dobil tri strele s kroglo, 11 strelcev z zrnjem. Ostala dva volka od te tolpe je še slediti ter bomo gotovo v bližnji prihodnosti čuli o njih obiskih pri blagu na paši.

— **Tatinska ciganska družba.** Koncem minolega meseca je prišlo orožništvo iz Rajhenburga blizu hrvatske meje tolpo ciganov. Ti cigani so kradli in ropali daleč naokoli. Skoro vsi izmed njih so pohabljeni na desni roki, kar so si napravili sami, da se odtegnejo vojaški službi.

— **Drzen beg tržaških zločincev.** V poslednjem času so drzni begi iz tržaških zaporov na dnevnem redu. Zato so nedavno v zaporih pri Jezuitih zaprli 9 nevarnih zločincev v podzemsko celico brez okna, ki nima nobene zveze s kakim drugim prostorom, razum s hodnikom, kjer stoji straža. In vendar je bila 23. marca zjutraj celica prazna. Ptički so skopali v tleh luknjo do kanala in so ušli skozi to luknjo na kaznilniško dvorišče. Potem jim je bilo treba samo še preplezati zid in prosti so bili.

— **Nezgode.** V Dolini na Primorskem je treščilo dne 26. marca ob hudem neurju. Stari benečanski zvonik je porušen in zvon se je pogreznil v razvaline zvonika. Kamenje je odletelo po vsej vasi in ves Breg se je stresel pod silnim udarcem. V hiši pod zvonikom je ubilo petletnega otroka, mater njegovo so potegnili izpod kamena težko ranjeno. — Električni voz je v Ljubljani pred kavarno »Evropa« dne 28. marca povozil šestšolca Engelberta Drachslerja. Nesrečni dijak je skočil namreč na tramvaj med oba voza, pri tem je padel, da so ga kolesja povozila čez stegno in ledja. V par urah je podlegel strašnim ranam. — V Medvoda h se je polil v kuhinji triletni Stanko Rofoldov s krompom in se nevarno opeknel. — Železniški sprovodnik Ivan Pregelj je padel blizu postojnske postaje in se nevarno poškodoval. — V gozdu v Podgradu je gorelo dne 24. marca. Škode je okoli 1000 kron. Gasili so tamkajšnji prebivalci in prišli so tudi iz Zaloga. Po triurnem delu je bil ogenj pogašen. — Iz Pesnice pri Mariboru

nam poročajo: Neki črnovojniški četovodja J. Nipič je hotel skočiti na odhajajoči osebni vlak. Na stopnjici prenapolnjenega voza mu je izpodrsnilo in padel je vznak nazaj, prišel pod kolesa in dobil tako težke vnanje in notranje poškodbe, da je kmalu nato v neki mariborski vojaški bolnišnici umrl. — Pragersko. V črešnjevskem predoru je bil povožen topničar Mihael Perko, 22. havbičnega polka. Na poti proti domu in na dopust si je izbral mnogo krajšo pot — skozi predor. Zašel je v smrt. — Leskovec pri Slov. Bistrici. Žena železniškega uslužbenca Marija Pogorelec je bila skrila v kup listja 90 kg koruze, 80 kg pšenice, 30 kg fižola, 40 kg zaseke, meso zaklane svinje, nekaj fine moke, platna in drugih stvari. Nekdo pa jo je moral opazovati, kajti vsa zaloga je bila — ukradena. Žena utrpeli veliko škodo, vrhu vsega pa bo še kaznovana radi prikrivanja živil.

— Umri je v Ljubljani dne 29. marca tapetniški mojster gosp. Anton Obreza. Bil je vrl narodnjak, bavil se je mnogo s knjigami ter je imel svoj čas celo nekaj antikvarijat. Udeleževal se je tudi političnega dela. — V Novem mestu je umrl po dolgi bolezni gosp. višji finančni svetnik Ivan Lončar, dober uradnik ter zaveden Slovenec. — V Smarju na Dolenskem je umrla dobra mati slovenskega pisatelja dr. Ivana Laha, ki leži kot prostovoljec že več mesecev bolan na Kralj. Vinogradih v Pragi.

Vojni dogodki.

Z italijanske fronte poročajo v zadnjih dneh o živahnejšem artilerijskem delovanju. Zadnje uradno poročilo pravi, da so naše čete zavrnile italijanske izvidne oddelke v dolini Adige.

Na francoski fronti se je hitro nemško prodiranje ustavilo. Pač se vrše v Picardiji in Champagni še zelo silni boji ter Nemci tudi še sedaj zavzemajo kraj za krajem. V poglavitnem je ostala fronta v zadnjih dnevih skoraj neizpremenjena. Nemški sunek je naperjen zlasti proti najvažnejšemu severnofrancoskemu križišču Amiensu ter se tudi zadnje dni ponavljajo na poti tja najljutejši boji. Tako so prodri Nemci v zadnjem sunku do Marchelcava ob železnici Amiens - Nesle. Tudi pri Moreuillu so zasedli neko višino zapadno od železnice Amiens-Montdidier. Najnovejša poročila vedo povedati, da so se razvili tudi pred Verdunom in v Vogezih živahni artiljerijski boji.

Minuli teden.

Naš zunanji minister grof Czernin si je izbral nemško poslušalstvo, da mu pove, kako nezadovoljen je z razvojem politike v Avstriji in da dela reklamo za svojo osebo, češ ko bi bil jaz ministrski predsednik, bi narodi plesali popolnoma drugače. Hinavsko se izgovarja, češ, da mu ni dana prilika govoriti pred delegacijama, zato si je izbral dunajske občinske svetnike, od katerih pač ve, da mu bodo ploskali in ne bodo odgovorili na njegova izzivanja, kakor bi se spodobilo. Popolnoma v nemško-nacionalnem duhu je sumičil češke poslance, češ, da delajo veleizdajniško politiko. Skrbi ga samo, kaj poreko nemški in madžarske matere, češ da Čehi podaljšujejo vojno s tem, da zahtevajo kar je njih pravica in sveta dolžnost napram svojemu narodu. V ostalem je povedal grof Czernin nekaj novosti. Povedal je, da se je obrnil francoski ministrski predsednik nekaj časa pred nemško ofenzivo do avstrijske vlade z vprašanjem, ali je pripravljena za pogajanja. Avstrija vlada je odgovorila po posvetovanju z nemško vlado, da je prvi pogoj za pogajanja ta, da se Francozi izrecno odpovedo svoji zahtevi po Alzaciji-Loreni. Ob tej zahtevi, ki jo je stavil avstrijski državnik za nemško vlado napram Francoski, so se razbila mirovna pogajanja. O Romuniji je povedal, da on noče aneksij, zato pa hoče odrezati romunski državi vse pokrajine do Turn-Severina in ladjedelnice pri tem mestu pod pretvezo 30-letne najemščine. Enako odrga mirovna pogodba od Rumunije več kilometrov ozemlja pri Petroseniju, ob prelazu Szurduk, ob drugih prelazih in ob kotu treh držav. Povedal

ram je tudi, da iz Ukrajine nimamo pričakovati ničesar in da nam je Ukrajina do sedaj poslala celih 30 vagonov žita in sočivja. 600 vagonov različnih živil pa stoji raztresenih na nekaterih postajah v Rusiji.

Od bor za obnovitev Goriške v Ljubljani je imel v sredo zborovanje, katerega so se udeležili tudi trije goriški deželni poslanci: dr. Franko, Fon in dr. Podgornik in na katerem smo med drugim izvedeli, da gospodarski pododbor že pridno deluje ter je za prvo silo naročil raznega kmetijskega orodja v kolikor mogoče velikih množinah, tako lopat, sekir, vevčelijc, kramпов, srpov, fovečev, škropilnic, bran, kos itd., kuhinjske posode za 2000 rodbin. Obrnil se je tudi na češki deželni kulturni svet za pomoč. Glede finančne strani se je poročalo, da je prišlo že mnogo povoljnih odzivov od slovenskih denarnih zavodov, pričakujejo se še nadaljnji, kajti dolžnost je naših denarnih zavodov, da krepko podpro obnovljivalno akcijo za Goriško.

Dunajski socijalnodemokratski dnevnik »Arbeiter Zeitung« je pisal te dni: »Če prav bi nam Hindenburgov genij in hrabrost nemškega moštva na kopnem priborila popolnoma zmago, če bi angleško armado do zadnjega moža ujeli in če bi se Francija razorožena morala podvreči nemškemu pogojem, bi Anglije in Amerike še vedno ne bilo mogoče prisiliti k udaji, kakršno prorokujejo vsenemški junaški jeziki. Ker še v tem slučaju bi lahko vojno nadaljevali na morju in lahko bi naše obrežje okoli in okoli zaprli. In čeprav bi tega ne mogli ali ne hoteli več storiti, čeprav bi se sklenil mir ter bi vojna z orožjem prenehala, bi ostalo našim sovražnikom še vedno sirašno orožje proti nam. Naše narodno gospodarstvo ne more dolgo več obstajati brez pšenice, brez bakra, brez bombaža Zedinjenih držav, brez niklja iz Kanade, pavole iz Egipta in Indije, fosfatov z afrikankega severnega nabrežja, brez kavčuka iz angleških tropskih kolonij, brez indijske jute in brez masčobnih rastlin. Vsega tega bo po vojni bridko treba in unelo se bo za vse to hudo tekmovanje. Če nam Anglija in Amerika po vojni teh sirovin ne bosta dali in če bosta vojno z orožjem podaljšali z vojno s sirovinami, ostanemo premagani zmagalci.« In svoj članek zaključuje tako-le: »Nemško ljudstvo v orožju zmora mnogo; toda nasilni mir vsiliti vsemu svetu, ki je zvezan proti nam, tudi nemško ljudstvo nima zadosti moči. Mir je mogoče skleniti le na podlagi sporazuma; in zato tega miru vzlic vsem zmagam ni mogoče skleniti, dokler tega ljudje nočejo spoznati.« — Proti naši majniški deklaraciji hujskajo Madžari in Nemci na vse kriplje. Žandarje in policaje, župane in duhovnike pošiljajo med naš jugoslovanski narod, da bi ga zastrašili. Na Koroškem lažejo, da bo vsakdo, ki podpiše deklaracijo, kaznovan ali z denarno globo, ali izgubi podporo, ali bo moral iti v Srbijo. Duhovnikom očitajo, da delajo za deklaracijo le zato, da bi se v svobodni jugoslovanski državi smeli — ženiti! Coronini je pisal te dni, da da smo Slovenci za Srbe preveč izobraženi in da zato ne spadamo skupaj. Slovenci smo, tako trdi grof Coronini, skoraj tako kultivirani kakor Nemci, in kdor pozna naše dežele, mora misliti, da je v izobraženi nemški krajini. Glejte, glejte! Slovenci, doslej zaničevani, smo postali kar naenkraf preveč pametni za samostojno jugoslovansko državo. To si je treba zapomniti. — Japonci se pripravljajo na nastop proti Nemcem v Sibiriji.

Raznoterosti.

* **Naraščanje draginje.** Na zadnji živinski semenj v Plzni na Češkem je bilo pripeljanih 713 konj. Seveda je to število mnogo manjše kakor v mirnem času. Konji so se prodajali za ceno, ki bi dobil časih zanjo že celo hišo. Za konje h kočijam so plačevali povprečno po 8000 kron, za gospodarske konje 6—8000 K, za triletna žrebeta 5000 K, za dveletna 4000 K.

* **Kmetiški »A B C«.** Kot priloga »Kmetovalcu« je začel izhajati list »A B C kmetске in kmetijske izobrazbe«. Razpravljal bo o vsem, kar mora dandanes vedeti vsak pameten in izobražen kmet, ki hoče gmotno uspevati in noče biti igrača v rokah premetencev.

* **Dva vola — 20.000 K.** Budimpeštanska policija je obsodila Rada Wlagasza v 15 dnevni zapor in na 200 K globo, ker je zahteval za dva vola 20.000 kron.

* **Top, ki strelja 120 kilometrov daleč.** Nemci obstreljujejo Pariz iz topa, ki strelja 120 kilometrov daleč. Ta vest je presenetila ves svet. Ko so Nemci obstreljevali Dunkerque, so se vsi čudili, da je mogoče s topom streljati 40 kilometrov daleč. Najnovejši nemški top pa strelja trikrat tako daleč. Dosedanji Kruppovi ladijski topovi bruhaajo 24 cm, 200 kg težke granate z močjo približno 85000 metrskih ton skozi ozračje. Vzemimo okroglo 10.000 ton in daljavo 16 do 20 km! Če bi hoteli doseči daljavo 120 km, bi bila potrebna 6—8 krat večja moč. Torej 60—80 tisoč metrskih ton. Največja Kruppova krogla, ki tehta 620 kg in ki se izstrelji s približno 1000 m začetne hitrosti, razvija silo, ki odgovarja 25 do 30 tisoč metrskim tonam. Za novi top, ki ga je izdelala tudi Kruppova tovarna, bi tedaj rabili dva, do trikrat večji naboj, kakor ga že dalje časa uporabljajo za veliki Kruppov top. Tako velika količina smodnika ni izključena, kajti napraviti se da končno tudi taka cev, ki prenese ta dvojni ali trojni naboj, ne da bi počila. Zanimivo je, kako visočino doseže taka velikanska krogla. Granata, ki je padla v Pariz, je morala prileteti iz nedosegljive višine, gotovo z viška kakih 40 do 50 kilometrov. Koliko strelcev prenese novi top, to pokaže bodočnost. Da leti krogla po zraku hitreje nego najhitrejši brzovlak ali avtomobil, se razume samo ob sebi, ker bi sicer padla predčasno na tla. Granata ne leti naravnost, marveč v loku, ki meri 140 do 160 km. Imeti bi morala 2400—2800 m začetne brzine, da razvije omenjeno visoko silo. Potrebnovala bi približno 20 minut ali še manj, da prileti do svojega cilja. Brzovlak potrebuje za isto daljavo 2 uri, najhitrejši avtomobil pa dobro uro. Sicer pa so vse sama uganjanja, kajti sestava tega ogromnega topa je vojna tajnost.

* **Bela moka za grofa Černina.** Plzenski »Rozhled« poroča, da sta bila odposlana te dni dva zaboja s petimi kvintali najlepše bele moke na naslov zunanega ministra grofa Černina na Dunaju. Prevozno dovoljenje je dalo praško namestništvo. Ko bi moral gospod grof Černin jesti koruzni kruh in bi imel še tega premalo, kakor se godi nam, potem bi se vsekakor z večjo vnemo zavzemal za skorajšnji mir. Nič več bi ne pridjal: »Vztrajati, vztrajati!«

* **Na sramotni kamen ž njim!** V velikonočni številki našega lista je poslanec dr. Ivan Tavčar z jedko duhovitostjo zafrknil nemške profesorje politikaste. Takih profesorjev, nadutih, a strašno omejenih, pa se tudi drugim narodom ne manjka. V Šibeniku je pri Preradovičevi slavnosti v gledišču neki profesor Mastrovič iz venca na pesnikovi sliki iztrgal slovensko trobojnico. Ta profesor si brez dvoma domišlja, da je pametnejši kot vsi Jugoslovani, ki se iz prečičanja zavzemajo za zedinjenje S. H. S., saj on je profesor in dela, česar bi se sramoval vsak pristojen človek. Na sramotni kamen ž njim!

* **Prebrisani tihotapec.** Osješka tržna policija je zaplenila na kolodvoru v Osjeku dva železniška voza steklenic mineralne vode »Giesshübler«. Namesto vode je bila v njih najlepša moka, namenjena preko meje. Odposiljatelja je policija že izsledila.

Odgovorni urednik: Emil Vodeb.
Tisk »Narodne Tiskarne« v Ljubljani.
Izdaja: Konsorcij »Domovine«.

Izhaja vsak petek.
Naročnina za tekoče leto 12 K, za pol 6 K.
Posamezne številke 24 vin.
Uredništvo: Mestni trg št. 17, II.
Upravništvo: Sodna ul. št. 6, prtl. desno.
Inserati po dogovoru.

Mali oglasi.

Kmetško dekle vajeno kuhinje za hišno in vrtno (poljsko) delo v dobro hišo v lepem kraju na Gorenjskem. Ni otrok. Ponudbe na upravništvo »Domovine« pod št. 12.345.

Proda se lepa hiša v Gorici, skoraj nova, od vojnih dogodkov neprizadeta. Prodajam le zanesljivemu Slovincu. Ponudbe na upravništvo našega lista pod šifro: »Ugodna prilika«.

Kuharico za zasebno gospodinjstvo v Ljubljani iščem za mesec maj. Naslov na upravo »Domovine«.

Ljubljanska kreditna banka

v Ljubljani.

Delniška glavica . . . K 10,000.000.—

Rezervni fondi . . . K 1,500.000.—

Podružnice:

v Splitu, Celovcu, Trstu, Sarajevu,
Gorici (t. č. Ljubljani) in Celju.

Sprejema

vloge na knjižice in na
tekoči račun.

Nakup in prodaja vseh vrst vrednost-
nih papirjev, deviz in valut. Vnov-
čevanje kuponov, izžrebanih zastavnih
pisem in obligacij.

Nakazila in kreditna pisma.

Borzna naročila.

➔ Promese ➔
k vsakemu žrebanju.

➔ Posojila ➔
na vrednostne papirje.

Eskontovanje menic.

Sprejemanje
vrednostnih papirjev v
hrambo in oskrbovanje.

Stavbeni krediti.

Aprovizijski krediti.

Poslovnica

c. kr. avstrijske državne
loterije.

Prva južnoštajerska

vinarska zadruga

v Celju

reg. zadr. z omejeno zavezo

priporoča svoja priznana dobra šta-
jerska, zajamčeno pristna vina vseh
vrst po zmernih cenah.

Mestna hranilnica ljubljanska

Prešernova ulica šte. 3,

največja slovenska hranilnica

je imela koncem leta 1917 vlog K 66,800.000
hipotečnih in občinskih posojil „ 27,000.000
in rezervnega zaklada „ 2,000.000

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje najvišje po

4%₀,

večje nestalne vloge pa po dogovoru.

Hranilnica je **pupilarno varna** in stoji pod kontrolo

C. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5%, izven Kranjske
pa proti 5¼% obrestim in proti najmanj 1% ozir. ¾% odplačevanju na dolg.

V podpiranje trgovcev in obrtnikov ima **ustanovljeno**

Kreditno društvo.

Tvrdba: M. Rosner & Comp.

veležganjarna v Ljubljani

oddaja cenjenim odjemalcem fino, pristno blago lastnega izdelka:

**slivovico, sadjevec, brinjevec, konjak in
vino vermout**

➔ po ugodnih cenah. ➔

Kmetska posojilnica ljubljanske okolice

registrirana zadruga z neomejeno zavezo v Ljubljani

obrestuje hranilne vloge po čistih

4¼%₀

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje
posojilnica sama za svoje vložnike.

Rezervni zaklad K 1,000.000.

Hranilne vloge K 23,000.000.

Ustanovljena leta 1881.